

شاخص بهره‌وری

بسمه تعالی

شاخص بهره‌وری

مقدمه

بهره‌وری ملاک اندازه‌گیری عملکردها می‌باشد. یعنی ارتباط بین ورودی‌ها و خروجی‌ها را ارزیابی می‌کند. منظور از ورودی‌ها از تجهیزات گرفته یا سرمایه و زمین و خروجی‌ها هم یا خدمات است و یا کالا. بهره‌وری این بحث را مطرح می‌کند که با اجرای صحیح مدیریت بهره‌وری به طور مطلوب می‌توانید از کارکنان و کالا و مصرف‌کننده بهره‌مند شویم. حال برای اینکه این نظرات را به دست آوریم باید بتوانیم با روشی به نام اندازه‌گیری و سنجش این شاخص را بدست آورده و افراد و سازمان‌ها و ملل را با هم مقایسه کنیم و بهره‌ورترین ایشان را معرفی کنیم.

صفحه ۱۰۹

شاخص بهره‌وری

اغلب برای سنجیدن افزایش راندمان شرکت‌ها یا سازمان‌ها و مشخص نمودن نقاط مثبت یا منفی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

مشخص نمودن شاخص در سازمان‌ها خصوصا سازمان‌هایی که خدمات ایشان غیر قابل لمس است بسیار مشکل است. ولی در حال حاضر با روش‌هایی می‌توان بسیاری از ارکانها را مورد بررسی قرار داد. در شرکت واحد نیز ما برای مشخص کردن شاخص جهت هر خط دو میانگین جهت سنجیدن نحوه خدمت رانندگان در نظر گرفته‌ایم و با آن افراد ساعی از سایر افراد شناسایی قرار می‌گیرند. علی‌ایحال ایجاد معیار اندازه‌گیری بهره‌وری به ما یاری می‌دهد که پرسودترین یا به تعبیری اقتصادی‌ترین راه را برای استفاده از منابع انتخاب کنیم.

صفحه ۱۰۹ و ۱۱۰

کاربرد شاخص بهره‌وری

مدیران می‌توانند با بررسی و رجوع به شاخص‌های بهره‌وری در طول یک سال و یا طی زمان‌های مختلف مسائل خاص و فرصت‌های سازمان تحت مدیریت خود را شناسایی و به منظور رسیدن به حد مطلوب راه جدید بهره‌وری را به عمل برسانند. مثلاً از شاخص‌هایی در یک سازمان حمل و نقل ۵۰۰ نفر جابه‌جایی در طول ۱۸ ساعت کار بوده با یک برنامه بررسی می‌توانند علل را شناسایی و با حل مشکلات به حد لازم توانایی سازمان نایل شوند.

صفحه ۱۱۰

و اما انواع شاخص‌های اندازه‌گیری بهره‌وری

ارزش افزوده

بهره‌وری یعنی :

هزینه‌های به کار رفته

تولید یعنی : مجموعه عملیاتی است که در قالب آن داده‌ها به محصول مبدل می‌شود .
ارزش مجموع محصولات یعنی : در طول یک دوره مالی در یک کارگاه را ارزش تولید نام نهاده‌اند .
طی طریقی که یک محصول به واسطه آن اندازه‌گیری می‌شود می‌تواند شاخص‌های متفاوتی داشته باشد و نهایتاً بهره‌وری به یکی از نام‌های زیر طبقه‌بندی می‌شود .

صفحه ۱۱۱

بهره‌وری کار

بهره‌وری کار رایج‌ترین شاخص بهره‌وری است که از نتیجه فرمول زیر به دست می‌آید :

ارزش افزوده

بهره‌وری کار :

تعداد کارکنان

بهره‌وری مواد

ارزش افزوده

بهره‌وری مواد : _____

ارزش مواد

بهره‌وری مواد از فرمول بالا به دست می‌آید که نهایتاً اعلام می‌کند به ازاء هر تن مواد اولیه بهره‌وری سرمایه یا زمین نسبت به بازدهی و برداشت و امثال آن به دست می‌آید .

صفحه ۱۱۱ و ۱۱۲

بهره‌وری کل عوامل

حاصل مجموع

بهره‌وری کل عوامل : _____

مجموع ارزش نهاده‌های مفروضی نیروی کار

این روش چندان کاربرد ندارد زیرا شاخص بهره‌وری کل عوامل معیار مناسبی برای سنجش نمی‌باشد .

صفحه ۱۱۲ و ۱۱۳

بهره‌وری چند عامل

ارزش افزوده

بهره‌وری چند عامل : _____

تعدادی از نهاده

در این روش فقط تعدادی از عوامل را مد نظر قرار می‌دهد .

صفحه ۱۱۳

بهره‌وری کل

ارزش کل تولید

بهره‌وری کل : _____

مجموعه ارزش کلیه نهاده‌ها

بهره‌وری کل شاخصی است که اثر مشترک و همزمان همه نهاده‌ها از نیروی کار، مواد و ۱۰۰ در طول یک سال مالی و هزینه کلی را و مالیات و غیره را در نظر می‌گیرد.

صفحه ۱۱۳

بهره‌وری جامع کل

شاخص آن

حاصل ضرب بهره‌وری کل $\times$ شاخص عوامل غیر قابل لمس

پیچیدگی خاص دارد و مفهوم شاخص بهره‌وری را افزایش می‌دهد.

قابل توجه است هیچ کدام از این شاخص‌ها حتی در کشور آمریکا بیش از ۸۰ درصد از شاخص‌هایی که شرکت‌ها به عنوان شاخص بهره‌وری از آن نام می‌برند در واقع غیر استاندارد می‌باشد و شاخص‌های اعلام شده فوق را شامل نمی‌شود.

صفحه ۱۱۳

برخی نکات درباره استفاده از شاخص‌های بهره‌وری

برای ارتباط دادن محصول مثل مواد اولیه، ساعت کار و ۱۰۰ در بهره‌وری کل یا بهره‌وری چند عامل باید آنها را به واحد مشترکی به نام ریال تبدیل کرد در کشور ما که در نهایت به صورت قیمت به شما اعلام می‌کند که ممکن است صحیح یا غلط باشد.

البته باید توجه داشت که شاخص‌های بهره‌وری کل یا چند عامل عمدتاً نسبت به دیگر شاخص‌ها ارجحیت دارد و دلیل آن هم تمرکز بر بهبود بهره‌وری تنها در یک یا چند عامل تولید همراه با کاهش هزینه می‌باشد.

با مثال اینکه شما یک دستگاه خرید می‌کنید که نسبت به دستگاه مشابه موجود چند برابر تولید کمک می‌کند در صورتی که ممکن است دستگاه مشابه ارزان‌تر باشد بنابراین، این

مدیران هستند که باید در استفاده از تکنولوژی نو با تغییر در سیستم‌ها و روش‌ها در بالا بردن بهره‌وری کمک کنند .

صفحه ۱۱۴ و ۱۱۵ و ۱۱۶

مزایا و محدودیت‌های استفاده از شاخص بهره‌وری

از یک قرن پیش تا به حال ده‌ها روش مختلف از روش‌های بهره‌وری مورد استفاده قرار گرفته و اطلاعات آن جمع‌آوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است . ولی در زمان حاضر با جهانی‌تر شدن کشورها و برداشت مرزها بهره‌وری نیروی کار چندان مورد توجه قرار ندارد بلکه بهره‌وری کل و بهره‌وری جامع نقش به‌سزائی را ایفا می‌کند . فلذا تحلیل عملکرد هر سازمان باید انواع شاخص‌های بهره‌وری مورد استفاده قرار گیرد .

مزایا (شاخص‌های بهره‌وری جزئی)

۱. قابل فهم باشد .
۲. به راحتی قابل دسترس باشد .
۳. شاخص قابل محاسبه باشد .
۴. ابزار خوبی برای تشخیص نقاط ضعف می‌باشد .

مزایا (شاخص‌های بهره‌وری تولید)

۱. دسترسی اطلاعات شاخص ساده است .
۲. معمولاً به سازمان یا شرکت و کارخانه از دید اقتصادی نگاه می‌کند .

محدودیت

۱. اگر به تنهایی به آن نگاه شود اشتباه به وجود می‌آورد .

۲. توضیح افزایش هزینه مشکل است .
۳. مدیریت را برای بهبود با مشکل مواجه می‌کند .
۴. کنترل سود از این طریق ضربه می‌زند .

در مجموع با تمام مزایا و محدودیت‌ها باید سعی کرد با دید جدید نسبت به افزایش بهره‌وری کلی و جامع اقدام نمود .

صفحه ۱۱۷ و ۱۱۸

سئوالات

۱. کاربرد شاخص بهره‌وری را نام ببرید !
  ۲. انواع شاخص‌های اندازه‌گیری بهره‌وری را بنویسید !
  ۳. مزایا و محدودیت‌های شاخص بهره‌وری کدامند ؟
-